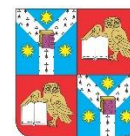

UNIVERSITATEA „ALEXANDRU IOAN CUZA” din IAȘI
Facultatea de Filosofie și Științe Social-Politice

Școala Doctorală a Facultății de Filosofie și Științe Social-Politice
Domeniul Științe Politice

PARTENERIATUL TRANSATLANTIC

PERSPECTIVE GEOPOLITICE ȘI STRATEGICE

REZUMAT TEZĂ DOCTORAT

Profesor coordonator
Prof. univ. dr. **GEORGE POEDE**

Doctorand
MĂDĂLINA - LAURA CUCIURIANU

Iași
2020

CUPRINS:

INTRODUCERE	8
CAPITOLUL I	
EVOLUȚIA RELAȚIILOR TRANSATLANTICE SUA-UE.....	18
Introducere	18
I.1. Relațiile transatlantice la începutul secolului XXI.....	19
I.1.1. Sistemul Internațional după perioada Războiului Rece	23
I.1.2. Relațiile transatlantice la sfârșitul secolului XX - începutul secolului XXI	25
I.2. SUA-UE. Competiție sau cooperare?	26
I.2.1. Rivalitatea dintre SUA și UE transformată în alianță transatlantică	28
I.2.2. Importanța relației SUA-UE în procesul de cooperare internațională	30
I.3. Condiții ale succesului pe scena Relațiilor Internaționale.....	33
I.3.1. Pot fi SUA și UE parteneri de succes în procesul de cooperare internațională.....	35
I.3.2. Cooperarea transatlantică pusă în practică prin proiectul unui Parteneriat Transatlantic pentru Comerț și Investiții	36
I.3.3. Provocări ale cooperării transatlantice într-o lume multipolară.....	39
I.4. Importanța comerțului internațional în cadrul evoluției relațiilor transatlantice	42
I.4.1. Teorii ale comerțului mondial	43
I.4.2. Perspective asupra teoriilor comerțului mondial	44
I.4.3. Comerțul mondial – un element cheie în relațiile transatlantice	48
Concluzii	50
CAPITOLUL II	
O NOUĂ VIZIUNE ASUPRA ACORDURILOR COMERCIALE	52
Introducere	52
II.1. Organizația Mondială a Comerțului	54
II.1.1 Organizația Mondială a Comerțului – prezentare generală	55
II.1.2. Runda de la Uruguay	61
II.1.3. Agenda de Dezvoltare de la Doha	63
II.2. Importanța Acordurilor Comerciale.....	65
II.2.1. Acorduri Comerciale Regionale	67
II.2.2. Acorduri Comerciale Preferențiale.....	71
II.3. Perspective geostrategice asupra tratatelor comerciale TTIP/CETA și TPP/RCEP	74
II.3.1. TTIP (Parteneriatul Transatlantic pentru Comerț și Investiții).....	75
II.3.2. CETA (Acordul Economic și Comercial Cuprinzător UE-Canada)	78
II.3.3. TPP (Parteneriatul Trans-Pacific).....	83
II.3.4. RCEP (Parteneriatul Economic Regional Cuprinzător)	86
Concluzii	89
CAPITOLUL III	
PARTENERIATUL TRANSATLANTIC: TEORII POLITICE ȘI PERSPECTIVE.....	91

Introducere	91
III.1. Implicațiile procesului de globalizare asupra Comerțului mondial și asupra Parteneriatului Transatlantic pentru Comerț și Investiții	91
III.1.1. Teorii ale politicii mondiale	92
III.1.2. Globalizare: proiect, consecințe, perspective	96
III.1.3. Fenomenul globalizării și schimbările aduse pe scena relațiilor internaționale	104
III.1.4. Acordul de Liber Schimb SUA-UE și procesul de globalizare	107
III.2. Parteneriatul Transatlantic pentru Comerț și Investiții. Apariție și evoluție	110
III.2.1. TTIP – apariție, evoluție, susținători, așteptări	110
III.2.2. Runde de negocieri TTIP	113
III.2.3. Cuprinsul Acordului de Liber Schimb	123
III.2.4. Principiul transparenței în negocierile TTIP	133
III.2.5. Acordul de Liber Schimb SUA-UE. Beneficii economice și riscuri implicate	136
III.3. Rolul Comisiei Europene în negocierile TTIP	146
III.4. Impactul TTIP asupra României	151
Concluzii.....	156
CAPITOLUL IV	
IMPLICAȚII ALE PARTENERIATULUI TRANSATLANTIC LA NIVEL INTERNAȚIONAL	159
Introducere	159
IV.1. Contextul necesității apariției unui Parteneriat Transatlantic.....	160
IV.2. Perspective asupra Parteneriatului Transatlantic.....	162
IV.2.1. Perspectiva UE asupra TTIP.....	163
IV.2.2. Perspectiva SUA asupra TTIP	177
IV.3. Impactul TTIP la nivel internațional	184
IV.3.1. Dimensiunea economică a TTIP.....	184
IV.3.2. Dimensiunea politică a TTIP	188
Concluzii	194
CAPITOLUL V	
PROVOCĂRI GEOPOLITICE ȘI STRATEGICE ALE TTIP	196
Introducere	196
V.1. Geopolitica TTIP.....	196
V.2. Administrația Trump – efecte asupra Parteneriatului Transatlantic	216
V.2.1 Administrația Trump – aspecte pozitive și negative	220
V.2.2. Comerțul transatlantic sub administrația Trump	228
Concluzii	233
CONCLUZII.....	234
BIBLIOGRAFIE	246

INTRODUCERE

În societatea actuală, statele pun accent pe dorința de cooperare în scopul dezvoltării, nu neapărat pe cea de competiție pentru putere ce implică și conflicte militare pentru acaparare de teritorii. Astăzi, putem susține faptul că la nivel internațional (cu mici excepții), motto-ul statelor este „*make trade not war!*” (Martin, Mayer & Thoenig, 2008: 865-900), deoarece dezvoltarea statelor se bazează în special pe comerț, iar tratatele comerciale reprezintă o modalitate de a facilita schimburile comerciale între state.

Relația transatlantică dintre Europa și Statele Unite ale Americii (SUA) are mize importante la nivel internațional și implicații atât politice, militare, dar și economice și de aceea modul în care evoluează această relație preocupă mare parte din specialiștii epocii noastre.

Tema lucrării de față a pornit de la ideea unui proiect de parteneriat transatlantic care a atras atenția și care a devenit un obiectiv economic pentru două mari puteri cum sunt SUA și UE. Tema abordată în cadrul acestei lucrări este una actuală și de mare interes atât pentru spațiul economic, cât și pentru cel politic al sistemului internațional. Actualitatea temei se poate observa prin intermediul negocierilor pentru parteneriatul transatlantic, negocieri începute oficial în 2013, continuate până la sfârșitul mandatului de președinte al SUA, Barack Obama, stagnate apoi din cauza lui Donald Trump (noul președinte al SUA) care nu este un susținător al comerțului liber, ci promovează o politică protecționistă în societatea americană. În schimb, mizele acestui tratat sunt globale și pot schimba comerțul internațional, de aceea trebuie acordată o mare atenție măsurilor implicate și modului în care acestea au fost negociate.

Modul în care este abordat acest subiect și analiza realizată din perspectivă economică și politică, precum și verificarea aplicării teoriilor economice ale comerțului mondial în negocierile parteneriatului, prezentarea impactului pe care îl produce negocierea unui acord de asemenea amploare și pozițiile adoptate de cei doi parteneri economici, cât și de statele cu care ei au încheiate alte tratate economice ale căror măsuri vor fi sau nu afectate, reprezintă un plus adus temei.

Interesele politice și economice sunt strâns legate atunci când discutăm despre puterea de influență la nivel mondial și despre obținerea statutului de superputere. Un actor important în cadrul relațiilor internaționale este considerat a fi SUA, rolul acestei puteri conturându-se mai bine după Războiul Rece, când devine singura putere hegemonică aflată la conducerea lumii. În prezent, datorită provocărilor procesului de globalizare și dezvoltării economice a unor noi puteri, SUA are

nevoie de un aliat strategic cu care să poată stabili Noua Ordine Mondială și care să aibă suficientă putere, precum și capacitate mare de influență. Uniunea Europeană a devenit, în ultimii ani, un important partener pentru SUA, unul dintre cei cu care ar trebui să încheie un tratat prin care să se asigure o guvernare transatlantică la nivel mondial. Parteneriatul Transatlantic pentru Comerț și Investiții (denumit și TTIP) este cel mai potrivit acord care s-ar putea încheia între SUA și Uniunea Europeană, un tratat cu implicații în zona economică și politică. După nenumărate încercări, în 2013 au început negocierile oficiale pentru Parteneriatul Transatlantic, iar o mare parte din dezbateri cu privire la negocieri s-au îndreptat către impactul economic pe care îl va avea acesta nu doar asupra partenerilor de negociere, ci și asupra țărilor terțe.

Ca și scop, în cadrul acestei lucrări, ne-am propus analizarea strategiilor care au stat la baza negocierilor pentru Parteneriatul Transatlantic, un tratat ce ar putea fi un model de succes al cooperării dintre SUA și UE, precum și observarea modului în care sunt aplicate teoriile comerțului mondial în cadrul acestor negocieri. Pentru a demonstra aceste lucruri, trebuie să analizăm situația sistemului internațional după sfârșitul Războiului Rece și situația relațiilor transatlantice în această perioadă. Noua direcție a relațiilor transatlantice, cea care este îndreptată spre o cooperare la nivel mondial, are trasate o serie de obiective și, în acest context, ne interesează impactul pe care îl produce sau îl va produce asupra sistemului internațional. Structura de putere care există în noul sistem internațional ridică numeroase dezbateri și controverse legate de o nouă balanță a puterii și cine va fi în spatele acesteia. Au fost aduse în discuție două posibile direcții: una spre multipolaritate și una spre unipolaritate hegemonică (Stoian, 2006: 24). Cei care susțin multipolaritatea consideră că SUA, China, India, Japonia, Rusia și Uniunea Europeană reprezintă mari puteri care au ca scop menținerea unui echilibru pe scena relațiilor internaționale (Stoian, 2006: 24). Susținătorii unipolarității hegemonice creează o lume în care supremația este deținută de SUA în domenii importante precum cel politic, economic și militar (Stoian, 2006: 24). Joseph S. Nye Jr. propune, la rândul său, o viziune caracterizată de o interdependență pe nivele multiple (Nye Jr., 1997: 190). Astfel, în concepția sa, la nivelul puterii militare distribuția este unipolară, deținută de SUA; la nivelul puterii economice avem o distribuție tripolară, deținută de SUA, Europa și Japonia; iar la nivelul interdependenței transnaționale se creează o difuziune a puterii în favoarea companiilor transnaționale (Nye Jr., 1997: 190).

Relațiile transatlantice dintre SUA și UE au avut o evoluție tumultuoasă de-a lungul istoriei, pornind de la competiție pentru putere și influență la nivel mondial și ajungând la cooperare, cele

două puteri considerând că pentru a-și menține statutul de actori globali este necesar să colaboreze în domeniile strategice în scopul construirii unei piețe transatlantice cu reguli și reglementări avantajoase atât pentru SUA, cât și pentru UE.

Relațiile transatlantice au început ca niște relații tradiționale, cu schimburi diplomatice bazate pe împărtășirea unor valori comune, valori ce le-au menținut pe cele două entități politice într-o constantă relație de cooperare. Există domenii în care relația transatlantică funcționează în parametri normali și se menține într-o colaborare eficientă, dar și domenii în care sunt contradicții puternice ce pot amenința coeziunea transatlantică și pot duce de la cooperare la competiție. Relația dintre SUA și UE reprezintă de fapt legătura dintre cele două continente sau legătura dintre cele două părți ale Atlanticului și totodată noua direcție pe care merg cele două puteri prin aplicarea măsurilor procesului de cooperare transatlantică. Dinamica relației transatlantice reprezintă, de fapt, redefinirea acestei relații care trece de la competiție la cooperare și care își propune o relație de cooperare transatlantică formalizată prin intermediul unui Parteneriat Transatlantic pentru Comerț și Investiții (TTIP - Transatlantic Trade and Investment Partnership).

În lucrarea de față ne-am propus să realizăm o analiză a proiectului de Parteneriat Transatlantic pentru Comerț și Investiții, precum și a impactului pe care îl va produce acesta la nivel global, în zona politică și în cea economică. Printre obiectivele propuse se numără și prezentarea efectelor globalizării asupra comerțului internațional, precum și dacă TTIP, prin măsurile sale, ar putea fi considerat un efect al globalizării. Pentru a demonstra acest lucru am făcut apel la teoriile politicii mondiale și la modul în care prezintă acestea globalizarea, apoi am încercat să prezentăm Parteneriatul Transatlantic în ansamblul său, pornind de la ideea unui proiect și ajungând la rundele de negocieri și la beneficiile economice, precum și riscurile implicate de un tratat comercial cu o importanță majoră la nivel mondial. Apoi am încercat să vedem cum anume este prezentat TTIP de Comisia Europeană și care sunt efectele pe care le va resimți România de pe urma acestui acord.

Totodată, în cadrul acestei lucrări vom încerca să găsim și elementele cheie care determină statele puternic industrializate să încheie parteneriate comerciale și ne interesează nu doar efectele economice pe care le produc, ci și efectele politice sau chiar cele geostrategice care pot afecta sau modifica sistemul internațional (Hamilton & Blockmans, 2015). Aceasta este provocarea pe care o ridică analizarea unui asemenea tratat și de aceea merită adus în atenție un asemenea subiect cu mize mari.

Din punct de vedere structural, teza este divizată în cinci secțiuni principale care urmează cursul logic al scopului cercetării. În primul capitol, *Evoluția relațiilor transatlantice SUA-UE*, vom prezenta sistemul internațional la începutul secolului XXI și vom observa care sunt cele mai importante documente elaborate în scopul realizării unei cooperări transatlantice formale; vom analiza stadiul în se afla relația transatlantică SUA-UE la începutul secolului XXI și cum a trecut aceasta de la competiție la cooperare, ca apoi să vedem care sunt provocările cooperării internaționale într-o lume multipolară. Spre finalul capitolului vom realiza o prezentare a teoriilor comerțului mondial, pentru a vedea dacă și cum sunt aplicate în contextul subiectului abordat. Structura capitolului a fost gândită tocmai pentru a crea o imagine clară a tematicii prezentate în această parte, de aceea în cadrul subcapitolelor *Relațiile transatlantice la începutul secolului XXI; SUA și UE: Competiție sau cooperare?; Condiții ale succesului pe scena relațiilor internaționale; Importanța comerțului internațional în cadrul evoluției relațiilor transatlantice*, vom prezenta evoluția relației transatlantice SUA - UE la sfârșit de secol XX - început de secol XXI, aducând în discuție și configurația Sistemului Internațional de la momentul respectiv; vom vedea ce anume determină doi actori importanți la nivel global să coopereze în scopul promovării unor valori comune, care sunt condițiile pentru reușita celor două puteri pe scena relațiilor internaționale și care sunt cele mai importante teorii ale comerțului internațional în contextul negocierilor pentru Parteneriatul Transatlantic.

Cel de-al doilea capitol, *O nouă viziune asupra acordurilor comerciale*, urmărește dinamica tratatelor comerciale (fie ele regionale sau preferențiale) și scopul înființării unor organizații și creării unor reglementări internaționale (OMC, Runda de la Uruguay, Agenda de dezvoltare de la Doha), care să vegheze și să îndrume asupra acordurilor dintre statele lumii. Am considerat că este necesară o asemenea abordare deoarece politica comerțului mondial a început să fie reorganizată și readaptată la nevoile societății actuale, iar tarifele pentru comerț au început să fie cât mai scăzute pentru a favoriza realizarea comerțului și între statele în curs de dezvoltare. Aceste schimbări în politica comercială internațională au provocat modificări și la nivel regional și național, în special la nivel normativ. Efectele s-au simțit și la nivelul statelor aflate în plin proces de dezvoltare, iar unele dintre acestea au reușit să obțină beneficii (merită a fi menționate aici Brazilia, China și India, state ale căror economii se numără, în prezent, printre cele mai competitive ale lumii). Există și cazuri nefericite, precum este cel al Africii, care nici în momentul de față nu a reușit să treacă peste problemele legate de sărăcia cu care se confruntă, iar nivelul

dezvoltării economice este foarte scăzut. De aceea, adaptarea politicilor comerciale, de dezvoltare și de investiții trebuie realizată ținându-se cont și de potențialul de dezvoltare al țărilor vizate.

Capitolul al treilea, *Parteneriatul Transatlantic: teorii politice și perspective*, se focusează pe discuțiile care au avut loc pe scena internațională referitoare la un proiect de parteneriat transatlantic. Intensificarea lor a avut loc în ultimii ani prin crearea unui grup de lucru comun SUA-UE care are ca scop evaluarea oportunităților unui asemenea tratat. Au fost duse tratative atât în SUA, cât și în UE, iar în anul 2013 a fost lansată oficial ideea unui parteneriat transatlantic, în luna iulie a aceluiași an având loc prima rundă de negocieri în cadrul căreia s-au stabilit temele majore ce vor fi abordate în viitoarele negocieri și care sunt pozițiile celor doi parteneri comerciali. Domeniile care vor fi supuse atenției în cadrul negocierilor sunt în jur de douăzeci, iar ambele puteri trebuie să ia o poziție clară pentru fiecare dintre ele și să facă propuneri pentru fiecare capitol din TTIP. Ambele blocuri și-au luat un angajament serios legat de acest parteneriat, iar la conferința organizată de Institutul Aspen la Praga, pe 10 octombrie 2013, Karel De Gucht, Comisarul European pentru Comerț la vremea aceea, reconfirmă continuarea negocierilor și dorința de a încheia acest tratat până la sfârșitul anului 2016 sau cel târziu în 2017. Structura capitolului este una care să faciliteze înțelegerea modului în care a fost gândită și abordată problema discutată. Cele patru subcapitole evidențiază cele mai importante aspecte ale subiectului și se încearcă, în cadrul acestora, o prezentare succintă a conceptelor și a proceselor analizate. Subcapitolul 1, *Implicațiile procesului de globalizare asupra Comerțului mondial și asupra Parteneriatului Transatlantic pentru Comerț și Investiții*, este structurat în patru părți (*Teoriile ale politicii mondiale; Globalizare: proiect, consecințe, perspective; Fenomenul globalizării și schimbările aduse pe scena relațiilor internaționale și Acordul de Liber Schimb SUA-UE și procesul de globalizare*). În acest subcapitol sunt prezentate cele mai importante teorii ale politicii mondiale, *Liberalismul, Realismul și Structuralismul* și ce perspective au acestea asupra procesului de globalizare din epoca modernă, importanța procesului de globalizare și implicațiile pe care le are acesta la nivel internațional, dar și în cadrul elaborării unui proiect de parteneriat comercial cum este TTIP. Subcapitolul 2, *Parteneriatul Transatlantic pentru Comerț și Investiții. Apariție și evoluție* cuprinde cinci secțiuni: *TTIP – apariție, evoluție, susținători, așteptări; Runde de negocieri TTIP; Cuprinsul Acordului de Liber Schimb; Principiul transparenței în negocierile TTIP și Acordul de Liber Schimb SUA-UE. Beneficii economice și riscuri implicate*. Acest subcapitol se concentrează asupra Parteneriatului Transatlantic și urmărește anumite direcții,

precum: ce este de fapt acest proiect, cine are de câștigat de pe urma sa, care sunt cele mai importante beneficii economice pe care le-ar putea aduce societății, dar și care sunt riscurile implicate și dacă se merită efortul aprobării și aplicării măsurilor prevăzute în textul tratatului. Următoarele două subcapitole, *Rolul Comisiei Europene în negocierile TTIP și Implicațiile TTIP asupra României* sunt mai restrânse, realizându-se o prezentare scurtă a tematicilor prevăzute: Subcapitolul 3 se concentrează asupra modului în care Comisia Europeană prezintă Parteneriatul Transatlantic, realizându-se o comparație între discursurile celor doi comisari europeni ai Comerțului din cele două Comisii sub care a fost negociat TTIP, Barroso și Junker, iar ultimul subcapitol, 4, își propune să prezinte efectele pe care le-ar putea avea acest tratat asupra României și cât de implicată este țara noastră în negocieri, încercând, pe această cale, să vedem ce poziție a luat România vis-à-vis de negocierile unui Parteneriat Transatlantic care ne-ar putea facilita accesul la comerțul mondial.

Capitolul IV al prezentei lucrări, *Implicații ale Parteneriatului Transatlantic la nivel internațional*, explică contextul apariției unui asemenea tratat între UE și SUA și prezintă perspectivele celor doi actori politici asupra parteneriatului, precum și efectele economice și politice pe care le-ar putea avea TTIP la nivel internațional. Am încercat verificarea ideii vehiculate pe scena internațională prin care se susține că TTIP poate fi considerat din perspectivă americană „un NATO economic”, iar din perspectivă europeană, o „Uniune Transatlantică”. De ce se justifică acest lucru? Deoarece NATO este o alianță nord atlantică bazată, în special, pe apărarea comună, formată din țări cu identitate proprie, care își doresc stabilitate economică și politică mondială, fiind unite prin coeziune la nivel politic și unitate la nivel militar, pentru protecție comună. Articolul 5 al Tratatului menționează că „în situația unui atac armat asupra vreunei țări din America de Nord sau Europa, acesta va fi interpretat ca un atac colectiv, iar statele vor fi îndreptățite să ia măsuri de autoapărare, drept individual sau colectiv, acordat statelor prin Carta Națiunilor Unite, articolul 51” (ONU, 1945). Se pune astfel și problema identificării TTIP ca și „Uniune Transatlantică”. Acest lucru se întâmplă deoarece, ca și Uniunea Europeană, și TTIP a fost lansat ca un proiect economic în primă fază, pentru ca mai apoi să devină și un proiect politic la nivel internațional. Uniunea Europeană a apărut inițial sub forma „CECO - Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului” (Tratatul CECO, 1951), apoi, în 1957 devine CEE - Comunitatea Economică Europeană (Parlamentul European - CEE), iar denumirea oficială de *Uniunea Europeană* a fost instituită prin Tratatul de la Maastricht, din 1992 (Treaty on the

European Union, 1992), pornind de la o uniune economică cu scopul de a ajunge în final o uniune politică.

Ultimul capitol, *Provocări geopolitice și strategice ale TTIP*, tratează implicațiile geopolitice ale parteneriatului, dezbaterile controversate pe care le întâmpină la nivelul societății civile, precum și la nivel politic înalt. În cadrul ambelor puteri implicate, SUA și UE, s-au identificat manifestări naționaliste și izolaționiste care au ridicat întrebări legate de cum anume se vor realiza tranzacțiile comerciale transregionale (Velut, Boulet & Peyronel, 2017) și de aceea a apărut nevoia de a ști ce efecte economice și politice au acestea asupra modului de guvernare. Datorită faptului că ne aflăm într-o societate care este în plin proces de globalizare, tratatele comerciale sunt afectate de acest proces și au obținut o nouă formă, având și importanță mai mare și implicații geografice mai extinse. Noile teme de interes ale societății actuale sunt legate de efectele procesului de globalizare, guvernanta globală, economie politică internațională, drept internațional, comerț internațional și investiții, precum și tactici de negociere pentru noile tratate comerciale. Tot în această secțiune analizăm și impactul pe care l-a avut alegerea lui Donald Trump ca președinte al SUA asupra TTIP și, în același timp, asupra relațiilor transatlantice. Comportamentul temperamental al președintelui SUA și discursurile vocale îi determină pe analiștii în domeniu să susțină că acesta adună un număr ridicat de inamici printre liderii statelor importante la nivel mondial și de aceea există posibilitatea ca în curând să izbucnească un „război comercial” între SUA și China (Kuo, 2018), un conflict care va afecta întreaga lume în cazul în care nu se vor lua măsurile necesare pentru a fi evitat. Conform declarațiilor oficialilor de la Berlin, aceștia susțin faptul că Donald Trump, își dorește destrămarea Uniunii Europene, iar Germania nu se mai poate baza pe Statele Unite în materie de securitate la nivel internațional (Drăghici, 2018).

Metodologia folosită în cadrul prezentei teme de cercetare este una calitativă bazată pe analiză de documente oficiale elaborate în acest context, pe baza analizei discursurilor oficialităților americane, europene și nu numai, dar și pe baza analizelor economice și geopolitice realizate de institute de cercetare specializate, în urma cărora s-au tras concluzii cu privire la ceea ce ar putea însemna un asemenea acord comercial între SUA și UE.

În societatea contemporană puterea economică a căpătat importanță mai mare în raport cu puterea militară. Astfel, ordinea internațională, stabilitatea internă a statelor, securitatea internațională și cea națională, orientările politicii externe, precum și a strategiilor acesteia depind foarte mult de potențialul economic al statelor și de modul în care acestea își folosesc puterea

economică. De aceea, problemele de la nivel național, în special cele economice și politice, se mută la alt nivel, și anume la cel regional, și chiar la cel internațional, iar la acest nivel dezbaterile se extinde și are la bază legătura dintre economie și securitate, acestea fiind strâns legate una de cealaltă. Așa cum se poate observa la nivel internațional, pentru a avea securitate economică statele trebuie să își găsească parteneri strategici cu care să încheie tratate/parteneriate prin care să își asigure stabilitate.

În ceea ce privește Parteneriatul Transatlantic de Comerț și Investiții ne interesează modalitățile prin care acest tratat va fi semnat (dacă va fi semnat vreodată) și cum anume va fi pus în aplicare de cele două puteri (fără să facem presupuneri cu privire la data la care se va ajunge la vreun compromis economic între SUA și UE), cum anume va fi privit de celelalte state la nivel mondial și ce reacții se vor stârni în acest context.

Întrebările care survin în urma lansării și derulării negocierilor pentru TTIP sunt următoarele:

- a. Este TTIP un efect al procesului de globalizare? Și dacă da, care sunt cele mai importante aspecte care arată acest lucru?
- b. Ce schimbări politice și economice poate aduce acest acord la nivel internațional?
- c. Este TTIP un model de urmat pentru viitoarele tratate comerciale?
- d. Poate fi schimbată ordinea internațională de o asemenea alianță transatlantică dintre SUA și UE?

Concluzia la care am ajuns în urma analizei prezentate este că TTIP se poate dovedi a fi un parteneriat care îi va conferi relației economice transatlantice dintre SUA-UE o importanță mai mare și va aduce beneficii pozitive în zona securității economice, deoarece va asigura o stabilitate economică transatlantică care se poate extinde la nivel mondial.

CAPITOLUL I.

EVOLUȚIA RELAȚIILOR TRANSATLANTICE SUA-UE

Capitolul de față reprezintă o abordare teoretică a evoluției relațiilor transatlantice dintre SUA și UE, concentrându-ne atenția în special asupra începutului de secolul XXI. Unul dintre elementele importante ale acestei relații este comerțul mondial și de aceea vom face și o scurtă prezentare a celor mai importante teorii economice ale comerțului și vom analiza astfel modul în care relațiile transatlantice au evoluat și s-au dezvoltat de-a lungul timpului. Subiectul principal al acestui capitol, *Evoluția relațiilor transatlantice dintre SUA și UE*, a fost ales tocmai pentru a face o introducere la tema fundamentală a tezei, și anume *Parteneriatul Transatlantic. Perspective geopolitice și strategice*. Înainte de a trece la prezentarea propriu-zisă a acestui parteneriat și la problematizarea măsurilor și efectelor sale, se impune analizarea spațiului geografic în care se desfășoară, a relațiilor ce există între partenerii economici implicați în negocierile unui asemenea acord, precum și de ce este atât de important comerțul mondial în acest context.

Structura acestui capitol are rolul de a facilita înțelegerea subiectului prezentat, iar abordarea problematicii este pur teoretică, pentru a oferi informațiile necesare introducerii în tema prezentată. În prima parte vom prezenta sistemul internațional după perioada Războiului Rece, vom observa care sunt raporturile dintre cele două puteri care ne interesează în contextul prezentului subiect, SUA și UE, ce evoluții au avut și care sunt interesele care le fac pe cele două puteri să colaboreze, iar pe final ne vom concentra atenția către importanța comerțului mondial în prezent și de aceea se impune să știm care sunt actorii care joacă un rol important în domeniul economic, și chiar și în cel politic, precum și ce instituții și organizații s-au ocupat de-a lungul istoriei de promovarea comerțului internațional și care sunt teoriile pe care se bazează acesta.

În cadrul acestui capitol ne-am propus să prezentăm cele mai importante aspecte ale evoluției relațiilor transatlantice de după Războiul Rece, precum și modul în care SUA și EU au ajuns să fie parteneri globali în zona economică, punând accent pe comerțul mondial și teoriile care stabilesc direcțiile spre care se îndreaptă acesta, dar și pe modul în care sunt aplicate reglementările comerciale, ajungând la analiza Parteneriatului Transatlantic care presupune promovarea unui comerț echilibrat la nivel mondial, comerț controlat de SUA și UE.

Analizând relațiile transatlantice din perspectiva comerțului, pot fi făcute anumite presupuneri referitoare la modul în care se derulează procesul de cooperare dintre două mari puteri

economice. Poziția Uniunii Europene de „putere economică globală” a determinat SUA să fie interesată de dialog, colaborare și de un parteneriat transatlantic cu aceasta. Parteneriatul economic SUA-UE, corelat cu o puternică interdependență economică a fost și încă este în proces de derulare, în ciuda tensiunilor politice și de securitate de la nivel internațional.

Scopul acestui capitol a fost prezentarea celor mai importante aspecte ale evoluției transatlantice de la începutul secolului XXI și cum anume s-a ajuns la o colaborare transatlantică, precum și trecerea în revistă a celor mai importante aspecte ale comerțului mondial, a teoriilor care stau la baza sa, pentru a se putea face introducerea în subiectul aflat în centrul atenției acestei lucrări, și anume Parteneriatul Transatlantic dintre SUA și UE, importanța acestuia, mizele sale și interesele ascunse ale celor două puteri. Totodată, ne-am propus să observăm de ce este atât de importantă relația de cooperare dintre SUA și UE aflate într-o societate în care competiția e lupta pentru putere, în cadrul căreia toate statele vor să domine și care sunt motivele care le mențin pe cele două puteri într-o strânsă relație de colaborare pe domenii de interes comun. Astfel, am observat care sunt cele mai importante surse interne și internaționale ale procesului de cooperare dintre cele două puteri pentru a evidenția sursa intereselor ascunse ale celor două și ce anume vor să obțină de pe urma alianței transatlantice în domenii strategice precum economie și comerț.

Relațiile transatlantice intră într-o nouă fază odată cu lansarea oficială a negocierilor pentru Parteneriatul Transatlantic pentru Comerț și Investiții, cauza fiind câștigurile posibile pe care le-ar putea aduce acest parteneriat pentru SUA și UE, dar și pentru partenerii lor economici și de aceea s-a impus analizarea implicațiilor acestui tratat la nivel global. Pentru a putea face presupuneri cu privire la parteneriatul transatlantic, analizele viitoare trebuie să se concentreze asupra elementelor de coordonare și colaborare ale dialogului transatlantic. TTIP poate fi considerat un parteneriat de succes a cărui aplicare ar putea duce la creștere economică și la multiplicarea numărului de locuri de muncă. Scopul cooperării transatlantice este acela de a realiza un parteneriat cu beneficii mutuale, de a ridica nivelul de securitate, stabilitate și prosperitate la nivel mondial.

CAPITOLUL II.

O NOUĂ VIZIUNE ASUPRA ACORDURILOR COMERCIALE

Dezbaterile actuale asupra celor mai adecvate politici pentru a putea răspunde provocărilor globalizării economice sunt orientate asupra politicilor comerciale și de promovare a investițiilor. Totodată, au avut loc numeroase dezbateri cu privire la recentele tratate comerciale și, datorită importanței pe care o au la nivel global, se impune prezentarea și analizarea contextelor în care au fost negociate, precum și puterile implicate și interesele acestora.

De-a lungul timpului, sistemul internațional a suferit transformări în zona politică și economică totodată. În ceea ce privește comerțul internațional, se dorește stabilirea unor standarde globale cu principii clare, scopul fiind facilitarea schimburilor comerciale (Lamy, 2014: 117), dar și care să protejeze consumatorii.

În cadrul acestui capitol vom face o scurtă prezentare a celor mai importante acorduri comerciale din ultima perioadă și vom încerca să observăm care sunt aspectele esențiale ale fiecăruia în parte, care sunt diferențele dintre ele și de ce se pune accent foarte mare asupra unor tratate comerciale. Pentru a face o analiză politică asupra schimbărilor de la nivel mondial, trebuie să vedem cum s-a schimbat lumea din perspectivă economică, care a fost cauza acestor schimbări și care sunt elementele care asigură deținerea puterii mondiale în prezent.

Economia transatlantică este destul de vastă și acoperă o mare parte din economia mondială. Totodată, aceasta are și un potențial foarte mare de a crea locuri de muncă, pe lângă cele pe care le are deja create. De aceea este considerată una dintre cele mai mari economii cu potențial de dezvoltare ridicat, reprezentând aproximativ 50% din PIB-ul mondial. Se diferențiază detașat de alte zone comerciale ale lumii, fiind considerată cea mai organizată și cea mai integrată. Capacitatea mare de dezvoltare pe care o are artera comercială transatlantică duce la dorința de a încuraja comerțul prin înlăturarea piedicilor ce constau în bariere comerciale, tarifare sau nontarifare, prin susținerea investițiilor și totodată prin stabilirea unor reglementări comune în cadrul pieței transatlantice (Hamilton & Quinlan, 2015), iar prin proiectul TTIP se dorește acest lucru.

Printr-un Acord de Liber Schimb între UE și SUA s-ar pune bazele unei zone transatlantice fără taxe pentru comerț și care ar funcționa după normele stabilite prin intermediul acestui acord. Prin acest tratat s-au încercat negocieri asupra unor aspecte economice ale comerțului la nivel

internațional, iar pentru ca aceste negocieri să poată fi organizate s-au stabilit trei dimensiuni asupra cărora să se ajungă la un compromis, și anume, accesul la piață (cu accent pe barierele tarifare și regulile de stabilirea a provenienței produselor), analizarea barierelor netarifare și acolo unde nu sunt necesare, reducerea sau eliminarea acestora (rezolvarea problemei diferențelor de reglementări existente prin găsirea unei coerențe, convergențe sau a unei echivalențe între acestea), stabilirea unor norme sau standarde comune în ceea ce privește politicile industriale discriminatorii, investițiile, proprietatea intelectuală, precum și politicile privind întreprinderile de stat (Hamilton & Blockmans, 2015: 3). Unele aspecte prevăzute în textul tratatului au ca scop extinderea celor din cadrul WTO, altele sunt noi și au ca scop îmbunătățirea prevederilor din cadrul WTO. TTIP reprezintă o provocare foarte mare atât pentru SUA și UE, cât și pentru restul lumii deoarece aria sa de desfășurare este foarte mare și ar putea afecta, pozitiv sau negativ, întreaga lume.

În cadrul acestui capitol am încercat să facem o scurtă introducere în subiectul care ne interesează și anume tratatele comerciale negociate în ultima perioadă, de ce sunt ele necesare, cine este în spatele lor și cum anume s-a ajuns la negocierea unui Parteneriat Transatlantic între SUA și UE. Totodată, prezentarea celor mai importante tratate comerciale (TPP, RCEP, CETA și TTIP) ni s-a părut a fi utilă în contextul temei deoarece trebuie să vedem dacă actorii cei mai importanți, SUA și UE, negociază în paralel parteneriate pentru a-și extinde influența proprie, sau pentru a extinde influența transatlantică prin propunerea proiectului de tratat TTIP. În următoarele capitole vom vedea cum anume TTIP ar putea fi, în situația în care negocierile vor fi deblocate, cel mai important tratat comercial semnat între două mari puteri și cum acesta însumează măsurile din toate celelalte tratate negociate de inițiatorii proiectului TTIP.

CAPITOLUL III.

PARTENERIATUL TRANSATLANTIC: TEORII POLITICE ȘI PERSPECTIVE

Capitolul de față prezintă elementele esențiale ale procesului de globalizare, precum și influența acestuia asupra politicilor comerciale internaționale, dar și măsurile Acordului de Liber Schimb negociat între SUA și UE. Tema acestui capitol, *Parteneriatul Transatlantic. Teorii Politice și Perspective*, reprezintă o trecere de la prezentarea evoluției relațiilor transatlantice dintre SUA și UE de la stadiul de competiție la cel de cooperare, spre punerea în practică a unui proiect de cooperare transatlantică prin propunerea Parteneriatului Transatlantic pentru Comerț și Investiții. Vom încerca astfel, în cadrul capitolului de față, să vedem cum anume s-a ajuns la negocierea unui asemenea tratat și cum evoluează negocierile în contextul procesului de globalizare, dar și care au fost provocările întâmpinate până în prezent.

Actualitatea temei abordate poate fi observată în faptul că negocierile pentru TTIP au fost derulate până când președinția SUA a fost preluată de Donald Trump în urma câștigării alegerilor, iar dezbaterile cu privire la proiectul TTIP încă se află în centrul atenției actorilor internaționali deoarece miza acestui parteneriat este una foarte mare și prezintă interes la nivel global, atât pentru domeniul economic, cât și pentru cel politic. Reacțiile pe care le-a produs un asemenea proiect de parteneriat denotă importanța pe care o are la nivel internațional și amploarea impactului asupra comerțului mondial.

În cadrul prezentului capitol, ne propunem să explicăm aspectele teoretice necesare înțelegerii subiectului abordat, să prezentăm evoluția proiectului de Parteneriat Transatlantic între SUA și UE și apoi să analizăm modul în care ne sunt furnizate informațiile cu privire la TTIP și implicațiile pe care le are acesta asupra economiei și politicii mondiale. Elementele de noutate ale acestei teme pot fi regăsite în modul de abordare a problemei și în analiza realizată asupra impactului pe care îl va avea asupra societății. Tema abordată va fi analizată și prezentată atât din perspectiva economică, cât și din cea politică, realizându-se astfel o analiză politico-economică a TTIP, precum și una geopolitică.

De-a lungul acestei secțiuni am prezentat cele mai importante aspecte privind TTIP, plecând de la analiza procesului de globalizare, implicațiile sale asupra comerțului mondial și asupra tratatelor comerciale; am încercat să găsim teoriile politicii mondiale care descriu

globalizarea și importanța acesteia, apoi am prezentat câteva definiții atribuite procesului de globalizare. Scopul acestei abordări a fost analiza influenței procesului de globalizare asupra comerțului mondial și asupra modului în care sunt negociate acordurile de liber schimb, atenția noastră fiind orientată asupra negocierilor pentru un Parteneriatul Transatlantic bazat pe Comerț și Investiții și asupra modului în care acest tratat ar putea aduce schimbări semnificative la nivel mondial în domenii precum cel economic și politic.

În ultima perioadă, și mai ales după sfârșitul Războiului Rece, lumea a cunoscut o evoluție rapidă spre o economie interdependentă. Globalizarea a avut o evoluție importantă în timp, iar efectele sale se resimt în interiorul statelor, dar și în cadrul relațiilor internaționale (Hall & Lawson, 2011: 93). Libertatea economică influențează viața fiecăruia, permițând oamenilor să dobândească proprietăți, să facă schimburi comerciale în mod voluntar, să fie recompensați antreprenorii care dezvoltă produse și servicii menite să îmbunătățească viața clienților cărora li se adresează, dar și să folosească resursele care altfel ar fi fost irosite în mod inutil (Hall & Lawson, 2011: 41).

Dintr-o perspectivă strategică, putem spune că globalizarea se referă la încercările actorilor de a promova o bună coordonare globală a activităților în mod continuu, respectând regulile unei ordini instituționale sau bazându-se pe un sistem funcțional propriu (Olds, Dicken et al, 1999: 22). Aceasta înseamnă că se impune stabilirea unei ordini instituționale sau a unui sistem funcțional la nivel global, cu niște reguli ce trebuie respectate de toată lumea. Prin Acordul de Liber Schimb SUA-UE se încearcă stabilirea unui sistem comercial mondial, dominat de două mari puteri, SUA și UE, iar dacă acest lucru va fi posibil, înseamnă că cele două puteri vor reuși își ducă la bun sfârșit scopul stabilit inițial la momentul inițierea ideii de proiect pentru o cooperare transatlantică economică.

Acest capitol a avut ca obiectiv analiza importanței unui proiect de Parteneriat Transatlantic între SUA și UE, iar pentru a face acest lucru am apelat și la observarea modului în care procesul de globalizare se resimte în elaborarea politicilor comerciale la nivel mondial, dar și în lansarea negocierilor unor tratate comerciale. Ne-am concentrat astfel atenția asupra Parteneriatului Transatlantic pentru Comerț și Investiții, ale cărui negocieri s-au desfășurat până de curând și a cărui importanță este dezbătută la nivel mondial, stârnind diverse reacții, atât pozitive, cât și negative. Negocierile pentru acordurile de liber schimb se află în centrul dezbaterilor secolului XXI pe baza economiei mondiale. În ciuda crizei economice, SUA și UE reprezintă, una pentru cealaltă, cel mai important partener comercial, deoarece, datorită studiilor

realizate de-a lungul timpului, o colaborare transatlantică pe partea economică, așa cum propune TTIP, ar genera creștere economică și creșterea numărului locurilor de muncă de-o parte și de alta a Atlanticului. Necesitatea unui comerț global echilibrat le-a adus pe cele două mari economii ale lumii, SUA și UE, în situația în care trebuie să negocieze acorduri de liber schimb cu mize ridicate, cum sunt CETA, TPP și TTIP.

În situația punerii în aplicare a măsurilor prevăzute în cadrul TTIP, rezultatul care va fi observat cel mai rapid va fi crearea unei piețe transatlantice în cadrul căreia economia va fi bazată pe comerț liber (Siebert, 2013: 2). Unii economiști au însă câteva îndoieli cu privire la adevăratele efecte pe care le va avea TTIP asupra societății globale (Siebert, 2013: 10), dar dacă măsurile TTIP vor fi puse în practică, comerțul ar putea fi redirecționat din spațiul European către cel transatlantic, având ca scop reducerea barierelor existente în calea schimburilor comerciale dintre SUA și UE.

CAPITOLUL IV.

IMPLICAȚII ALE PARTENERIATULUI TRANSATLANTIC LA NIVEL INTERNAȚIONAL

În această parte a lucrării vom face o scurtă prezentare a celor mai importante aspecte ale Parteneriatului Transatlantic pentru Comerț și Investiții în contextul actualului sistem internațional, în cadrul căruia influența o au țările puternice din punct de vedere economic, cu potențial de dezvoltare ridicat. Astfel, conflagrația lumii s-a reorganizat, iar conflictele dintre state nu mai au la bază dorința de a cuceri teritorii, ci de a deține puterea economică, iar procesul de globalizare și-a pus amprenta și asupra sistemului internațional.

Vom vedea, în cele ce urmează, de ce a fost necesară apariția unui proiect de parteneriat transatlantic între două mari puteri ale lumii, SUA și UE, și ce influență va avea acesta, în cazul în care se va ajunge la momentul semnării și apoi la punerea în aplicare a măsurilor prevăzute. Datorită faptului că mizele sunt foarte mari, iar interesele nu sunt doar la nivel transatlantic, ci la nivel mondial, acest proiect va întâmpina numeroase piedici și depinde foarte mult de cât de mare este dorința celor două puteri de a construi o alianță transatlantică pe partea economică și comercială, o alianță care în final va deveni și una politică.

Datorită faptului că situația la nivel internațional nu este foarte bine delimitată în ceea ce privește echilibrul economic și politic, se impune luarea unor măsuri care să stabilizeze această situație și care să asigure o dezvoltare economică și politică constantă a statelor. Faptul că pe scena mondială încep să apară noi puteri care atentează la supremația pe care o deține SUA cu aliații săi europeni, a determinat întărirea unei alianțe între SUA și Uniunea Europeană, cu scopul de a construi o piață transatlantică cu potențial global, atât în zona economică, cât și în cea politică.

TTIP este un tratat ce are importanță nu numai în zona economică, ci și în zona politică. De ce susținem acest lucru? În ultima perioadă, la nivel global, ne-am confruntat cu diverse crize economice, politice și militare, ceea ce i-a determinat pe liderii mondiali să conștientizeze necesitatea investirii în cadrul unui mecanism ce are la bază principii și reguli bine stabilite, care să asigure și să mențină stabilitatea și pacea mondială. Procesul de globalizare a devenit din ce în ce mai valorificat oferind diverse oportunități care au determinat piețele globale să fie interconectate și să aibă nevoie de noi metode de promovare, dar și de modelare a acestor interacțiuni pentru a ști cum anume să obțină beneficii de pe urma lor. Un acord de liber schimb

precum este TTIP ar putea duce atât la creșterea numărului de investiții între SUA și UE, cât și la ridicarea valorii acestora. Prin intermediul unui asemenea tratat ar putea fi valorificat potențialul economic pe care îl are piața transatlantică, iar beneficiile reciproce vor fi semnificative. Așteptările privind beneficiile posibile ale TTIP sunt foarte ridicate (De Ville & Siles-Brügge, 2014) mai ales cele legate de creșterea numărului locurilor de muncă, creșterea economică, facilitarea accesului la piețele din SUA și UE, precum și o compatibilitate mai mare a reglementărilor, dar fără afectarea standardelor de protecție a consumatorilor și a mediului înconjurător. Prin TTIP se dorește, în special, crearea unui sistem de norme globale care să asigure stabilitatea comerțului la nivel mondial.

Cuprinsul TTIP va fi structurat pe trei piloni importanți, și anume *accesul la piață, cooperare în materie de reglementare și reguli* sau *norme*. Prin intermediul celor trei piloni acest tratat are ca obiective principale reducerea barierelor tarifare și eliminarea celor netarifare care îngreunează comerțul dorind să se creeze mai mare piață pentru bunuri și servicii, dar și o accesibilitate ridicată pentru achizițiile publice. Pentru cooperarea în materie de reglementare se dorește o recunoaștere reciprocă a unor reglementări, dar și eliminarea unor bariere tehnice care nu fac decât să îngreuneze schimburile comerciale, fără a îmbunătăți standardele de siguranță pe teritoriul vreuneia dintre părți. În materie de *reguli*, se dorește rezolvarea problemelor comerciale de la nivel global care s-au accentuat după eșecul Runderi de la Doha (Amadeo, 2018), iar TTIP ar fi acordul potrivit prin intermediul căruia măsurile prevăzute în Runda de la Doha ar putea fi puse în aplicare.

Chiar dacă la bază TTIP poate fi privit ca un tratat economic, acesta poate fi abordat și din perspectiva faptului că este o abordare a valorilor comune de o parte și de alta a Atlanticului, valori puse în practică prin măsurile prevăzute în cadrul parteneriatului. TTIP are la bază fundamente democratice ce susțin statul de drept și promovează drepturile omului. UE și SUA se numără printre puținele entități politice care includ în tratatele comerciale pe care le negociază protecția muncii și dreptul la muncă, protecția mediului și a consumatorilor. Având sisteme diferite de reglementare, faptul că ambele doresc să pună bazele unui sistem de norme care să combine reglementările europene și americane, cu respectarea principiilor de bază la nivel transatlantic și apoi la nivel global, denotă faptul că ambele puteri doresc afirmarea valorilor comune și crearea unui instrument puternic pentru promovarea și aplicarea acestor standarde și la nivel global (Odendahl & Korteweg, 2016). Din această perspectivă, TTIP poate fi văzut și ca o reafirmare a

angajamentului occidental față de standardele înalte bazate pe reguli și față de principiile de bază ale ordinii internaționale. Tot prin TTIP cele două entități politice situate de-a lungul Atlanticului își asigură încrederea, dar și susținerea reciprocă în fața provocărilor cu care s-a confruntat în ultimul timp relația transatlantică din cauza faptului că acordau ambele o valoare scăzută normelor care funcționau la nivelul celeilalte sau nu exista o cooperare foarte strânsă la nivel de norme și principii. Totodată, existau idei preconcepute cu privire la perspectiva fiecărei puteri asupra celeilalte, ambele aflându-se într-o continuă competiție la nivelul extinderii influenței globale. Analizând situația internă, regională și internațională, liderii SUA și UE au constatat faptul că un proiect în cadrul comunității transatlantice, cu potențial de dezvoltare la nivel global, cu o piață liberă de schimburi comerciale, ar fi necesar pentru o stabilitate economică și politică mondială. Pe agenda de lucru a reuniunilor dintre SUA și UE prioritățile sunt legate de crearea unei piețe transatlantice unice, înființarea unei autorități comune de reglementare, cu recunoaștere reciprocă și armonizarea reglementărilor existente, eliminarea restricțiilor privind circulația persoanelor, a bunurilor și serviciilor și crearea unor organisme consultative la nivel politic care să supravegheze punerea acestor măsuri în practică.

TTIP este un tratat important din mai multe puncte de vedere: în zona economică ar putea aduce câștiguri substanțiale pentru comunitatea transatlantică și ar putea facilita comerțul la nivel mondial; în zona politică importanța acestui parteneriat se resimte datorită faptului că acesta presupune ca două mari puteri, cu influență mare, să colaboreze și să pună bazele unui sistem global cu norme și principii care să ducă la dezvoltare economică și stabilitate politică. Totodată, TTIP reprezintă o modalitate prin care ambii parteneri vor să își atingă propriile interese: strategia SUA presupune negocierea în paralel a două mari parteneriate pentru a avea influență și deschidere în ceea ce privește comerțul și investițiile atât în zona Atlanticului (prin TTIP), cât și în cea a Pacificului (prin TPP), o mișcare din partea SUA care poate fi interpretată sub forma unei încercări de recuperare a statutului de lider mondial. Pe partea cealaltă, și UE negociază în paralel tratate comerciale (printre care amintim tratatul cu Canada sau cel cu Japonia), iar negocierea cu SUA a unui parteneriat cum este TTIP îi acordă o încredere ridicată în negocierile cu statele terțe.

CAPITOLUL V.

PROVOCĂRI GEOPOLITICE ȘI STRATEGICE ALE TTIP

Uniunea Europeană și Statele Unite ale Americii, două mari puteri ale scenei globale, au decis să inițieze un proiect de parteneriat transatlantic din mai multe motive, făcute cunoscute sau nu. Printre motivele care stau la baza deschiderii celor două puteri către o cooperare transatlantică de natură economică și politică se numără și interesele geopolitice ale celor două. Dacă analizăm de unde a pornit ideea unei cooperări în materie de comerț și investiții între SUA și UE, putem spune că cele două puteri au studiat intens această propunere și au făcut studiile necesare înainte de a anunța oficial că au de gând să lanseze negocieri cu scopul a ajunge la o cooperare oficială în materie de comerț și investiții.

Pentru a stabili care sunt provocările geopolitice și strategice ale TTIP trebuie să vedem care este contextul geopolitic al TTIP, aspectele pozitive și negative pe care le implică acest tratat și care sunt cunoscute, dar și care pot fi consecințele incerte ale unei astfel de inițiative, îndrăzneță, ar spune unii critici, lansată de două mari puteri aflate în căutare de noi provocări într-un mediu global schimbător și nesigur.

Riscurile pe care le implică TTIP sunt inevitabile, însă sunt umbrite de avantajele geopolitice pe care le-ar putea aduce și de aceea miza este mai mare pentru realizarea acestui tratat (Kupchan, 2014). În urma recomandărilor Parlamentului European cu privire la modul de desfășurare al negocierilor, precum și după reacțiile avute de societatea civilă și de numeroase organizații cu privire la teama ca principiile Uniunii Europene să nu fie atinse de măsurile TTIP, au fost luate o serie de măsuri compensatorii prin asigurarea unui grad ridicat de transparență în negocieri și o deschidere mai mare a acestora pentru societatea civilă și organizațiile vizate direct, măsuri care să atenueze criticile și să elimine suspiciunile legate de motivele ascunse ale unui asemenea tratat.

Parteneriatul Transatlantic pentru Comerț și Investiții inițiat de SUA și de UE reprezintă inițiativa celor două puteri care doresc să își mențină influența la nivel internațional, să asigure stabilitate în lume, echitate în afaceri și dezvoltare economică. Valorile și principiile Occidentului transatlantic sunt puse în joc, miza este mare și de aceea ambele puteri ar trebui să depună cât mai mult efort pentru a găsi soluții în scopul finalizării unui asemenea proiect și punerii în practică a

măsurilor sale deoarece, dacă suntem optimiști și privim în perspectivă, o alianță între SUA și UE, ar avea șanse să stabilizeze lumea atât economic, cât și politic.

SUA și UE au găsit, prin TTIP, calea oficială pentru a pune bazele unei alianțe care să le aducă atât beneficii politice, cât și economice, alianță pentru care cele două au depus eforturi mari încă de la finalizarea celui de-Al Doilea Război Mondial (Alvarez, 2018). Cooperarea transatlantică de-a lungul timpului s-a manifestat prin diverse acțiuni și măsuri luate printre care putem enumera Planul Marshall (1947), formarea NATO precum și crearea unei legături economice între SUA și UE (Cooper, W.H., 2014), iar acest parteneriat reprezintă alianța potrivită să înfrunte riscurile globale la care este supusă omenirea. Prin TTIP pot fi consolidate legăturile existente între SUA și Europa, în special UE și de aceea este importantă o analiză a efectelor politice și economice ale acestui parteneriat.

Plecând de la ideea conform căreia TTIP afectează cetățenii din comunitatea transatlantică, putem spune că acest lucru se întâmplă deoarece prin acest tratat se dorește creșterea nivelului de trai, creșterea locurilor de muncă, adică un proces de dezvoltare care să fie într-o continuă dezvoltare, în beneficiul cetățenilor. TTIP va aduce beneficii asupra societății europene și asupra celei americane, în primul rând prin liberalizarea comerțului, deoarece, înainte de toate, este un parteneriat economic care propune o serie de măsuri economice. Astfel, prin intermediul TTIP, SUA și UE vor reuși să construiască o piață unică, transatlantică, integrată care le va oferi cetățenilor diverse oportunități (atât în calitate de consumatori, cât și de furnizori de produse și servicii). Prin îmbunătățirea accesului la piață și printr-o cooperare ridicată în materie de reglementări va fi stimulată creșterea numărului de noi locuri de muncă create, în urma dezvoltării economice generate. Printre obiectivele Parteneriatului Transatlantic se numără și stabilirea de noi reguli comerciale și de investiții, cu accent pe comerțul digital, protecția drepturilor de autor, dar și armonizarea reglementărilor cu scopul de a crea și consolida afaceri la nivel mondial.

Privind TTIP din punct de vedere strategic, putem spune că acesta a fost inițiat pentru consolidarea poziției Axei Europei și SUA într-o parte și în cealaltă a Atlanticului (Alvarez, 2018).

În perioada actuală, conflictele nu mai au în centru cucerirea de teritorii, marile puteri nu mai sunt puteri militare ci sunt puteri economice, iar miza secolului XXI este una economică bazată pe dezvoltare. Contează cât de mult se dezvoltă statele și ce interese economice au la nivel mondial. În funcție de interesele lor, puterile mari s-au divizat în tabere: Europa și America formează o tabără, iar continentul Asiatic formează altă tabără, iar lupta dusă de acestea se dă în tăcere, cu

diplomație și fără agresivitate. Fiecare tabără a găsit o cale prin care să își dezvolte economia de piață, specifică zonei, iar China s-a transformat, în ultimul timp, într-o țară cu o evoluție surprinzătoare și cu potențial de dezvoltare ridicat, devenind un adevărat rival pentru SUA și chiar pentru alianța dintre SUA și Europa. NATO are un rol important în situațiile în care există o serie de amenințări militare, iar în situația unei confruntări economice o zonă de liber schimb transatlantică poate fi un „NATO economic”.

Contextul geopolitic care permite apariția unei idei de proiect pentru un parteneriat transatlantic între SUA și UE este oferit de schimbările care au apărut în sistemul internațional și care impun o reorganizare a acestui sistem cu scopul de a echilibra situația economică și politică a lumii. În anul 2012 a fost elaborat un document de către Consiliul Național de Informații al SUA (US National Intelligence Council, NIC) în cadrul căruia se prezintă o perspectivă pesimistă cu privire la viitorul pe care îl va avea SUA și UE în lumea afacerilor (2012). Ceea ce aduce în atenție acest document este faptul că Occidentul înregistrează un mare declin, iar zona Asiei o creștere semnificativă, lucru îngrijorător care necesită anumite luări de atitudine din partea puterilor care vor să își mențină supremația, și anume, SUA și UE. Pronosticul dat de Consiliul Național de Informații al SUA este acela că până în 2030 statele în curs de dezvoltare vor întrece statele dezvoltate (NIC, 2012: 17) datorită potențialului de dezvoltare pe care îl au și trendului de creștere spre care se îndreaptă.

Ideea unui Parteneriat Transatlantic, încheiat între SUA și UE, a stârnit numeroase controverse de-a lungul timpului, existând numeroase critici legate de beneficiile posibile ale acestui tratat, iar printre acestea se numără faptul că promisiunile sunt prea mari pentru măsurile pe care le impune, iar potențialul de dezvoltare al lumii nu este atât de ridicat să se poată realiza creșterea economică de care se vorbește și nu pot fi create atât de multe locuri de muncă, nici măcar în domeniile de bază ale societății transatlantice.

TTIP este un parteneriat ce ar putea ajuta cele două puteri să-și ducă la bun sfârșit și obiectivele individuale pe care le au la nivel internațional. Pentru America, succesul unui asemenea tratat ar putea reduce polarizarea politică existentă și ar putea crea numeroase oportunități economice. TTIP nu este singurul tratat aflat în discuții la nivel internațional. Acesta este în strânsă legătură și cu TPP, un alt tratat de mare interes atât pentru SUA, cât și pentru zona Pacificului. Astfel, dacă cele două acorduri ar avea șanse de reușită, SUA și partenerii săi vor avea parte de comerț liber și de investiții, de-a lungul Atlanticului și Pacificului, cu țări ce dețin aproximativ 2/3

din producția globală, iar acest lucru ar duce la o creștere economică semnificativă. Fiind implicată direct în ambele proiecte, TTIP și TPP, SUA are un avantaj aparte: are ocazia să introducă în dezbateri anumite chestiuni într-o zonă de discuții, cu scopul de a avansa dezbaterile cu privire la aceleași chestiuni în cealaltă parte, menținând și consolidând totodată rolul de lider mondial pe care îl are. Parteneriatul Transatlantic pentru Comerț și Investiții nu este important doar pentru SUA, el este important și pentru Uniunea Europeană în sensul că va aduce creștere economică și creșterea numărului locurilor de muncă în cadrul statelor membre, deci va ajuta și la implementarea obiectivelor UE ca și entitate independentă la nivel internațional, în special va stabiliza piața unică, un element esențial în cadrul Uniunii (Gros & Alcidi, 2013).

TTIP poate fi analizat și din perspectiva faptului că este un liant ce îi ține uniți pe cei doi parteneri în fața provocărilor create de influența mare a unor puteri în ultimul timp, precum și în fața piețelor emergente care sunt într-o continuă dezvoltare. Stabilitatea sistemului internațional actual depinde, în mare parte, și de modul în care SUA și UE colaborează una cu cealaltă, dar și ce relație stabilesc cu statele terțe deoarece miza comerțului internațional este foarte mare, iar puterile emergente ar avea posibilitatea să se adapteze la regulile actuale de la nivel global și să se preocupe de dezvoltarea proprie sau să atace ordinea internațională existentă pentru a introduce noi reguli (Hamilton, 2015: 4).

Alianța dintre SUA și UE prin intermediul TTIP ar putea permite și partenerilor acestora să beneficieze de oportunitățile create printr-un parteneriat transatlantic între două mari economii de piață care au la bază principiile democratice. Totodată, crearea unei legături strânse între principalele economii de piață care au o influență majoră asupra ordinii internaționale, SUA și UE, permite puterilor emergente să se integreze în cadrul acestui sistem și să respecte regulile acestuia, fără să își dorească să îl schimbe și să aplice noi reguli. Astfel, printre obiectivele principale ale politicii externe într-o lume coordonată de regulile organizației Mondiale a Comerțului, așa cum susține și Daniel Hamilton (2014: 8), se află și „protejarea și consolidarea fundamentelor instituționale ale ordinii internaționale bazate pe regulile economiei de piață, începând cu Parteneriatul Transatlantic dintre SUA și UE” (Hamilton, 2014: 8).

Inițierea TTIP poate fi văzută și ca o măsură de izolare a Chinei, care, în ultima perioadă, este într-o continuă ascensiune îngrijorătoare ca și puterea economică, dar și ca influență semnificativă asupra economiei mondiale. TTIP și TPP sunt două parteneriate prin intermediul cărora se dorește menținerea Chinei ca putere regională și diminuarea dorinței acesteia de a deveni

putere globală în zona economică. Din perspectiva specialiștilor chinezi, faptul că țara lor nu a fost inclusă la negocierile pentru TTIP și TPP reprezintă o „ignoranță comercială care nu duce la promovarea globalizării, ci la un război împotriva globalizării” (Hamilton, 2014: 8).

Comerțul are o importanță majoră în asigurarea prosperității populației și fostul Președinte al Statelor Unite, Barack Obama, a susținut, în timpul mandatului său, că prioritatea administrației sale este să se asigure că SUA, și nu China, este cea care va „scrie regulile economiei globale” (White House, 2015), iar printre acțiunile pe care le-a inițiat și promovat în acest sens fiind negocierile pentru Parteneriatul Trans-Pacific și cele pentru Parteneriatul Transatlantic pentru Comerț și Investiții, două proiecte în care a crezut și care ar putea aduce beneficii economice semnificative societății americane și nu numai. Astfel, atât TPP, cât și TTIP sunt două tratate ce promit avantaje semnificative pentru securitatea națională și politica externă a Statelor Unite și de aceea administrația Obama a insistat pe finalizarea și aplicarea acestora.

Fiind un tratat de mare amploare, ceea ce se poate reproșa în legătură cu TTIP este faptul că în cadrul său nu s-a insistat foarte mult pe problema țărilor sărace și, în special, pe beneficiile pe care le vor avea acestea de pe urma unui asemenea tratat. Concentrarea atenției asupra propriei dezvoltări și marginalizarea țărilor din Africa Subsahariană reprezintă un minus pentru TTIP deoarece scopul declarat este cel de eliminare a barierelor tarifare și netarifare pentru încurajarea comerțului pentru o dezvoltare economică mai bună și prosperitate. Ceea ce ar putea ajuta această zonă ar fi facilitarea accesului la piețele de consum dezvoltate pentru a stimula investițiile în sectoarele exportatoare de forță de muncă, astfel sporindu-se creșterea economică.

Prin măsurile pe care le propune, TTIP este un tratat ambițios care va fi greu de semnat și pus în aplicare, dar balanța înclină spre beneficiile economice și politice pe care le-ar putea aduce și spre profunzimea impactului geostrategic pe care l-ar avea. Totul ține de cele două părți și de modul în care gestionează problemele care apar de-a lungul negocierilor și cum fac față provocărilor ce apar.

Putem afirma faptul că spațiul transatlantic are o importanță destul de mare la nivel internațional și de aceea interesele sunt ridicate atunci când vine vorba de alianțe în acest spațiu. Oficialii europeni trebuie să găsească un echilibru între interesele lor și interesele SUA pentru a reuși să pună în practică un parteneriat transatlantic prin care se dorește stabilizarea economică și politică a lumii. Acest lucru ar fi fost posibil în timpul fostului președinte al SUA, Barack Obama, care era un susținător al unui astfel de parteneriat și care și-ar fi dorit să ducă la bun sfârșit această

inițiativă. Însă, noul președinte, Donald Trump, se manifestă, în toate ieșirile publice, dar și în mediul online, ca un naționalist convins, îi putem spune chiar un „izolaționist”, deoarece încearcă, dar și reușește, să rupă toate relațiile pe care le are SUA cu partenerii săi, economici, politici și militari. În ultima perioadă, președintele Trump a reușit să atragă atenția asupra modului în care conduce SUA și i-a determinat pe europeni să îl privească ca pe un ”distrugător al alianței transatlantice”. Parteneriatul transatlantic nu se referă doar la un document oficial care să conțină un set de norme despre cum se vor desfășura schimburile comerciale în cadrul comunității transatlantice.

CONCLUZII

Parteneriatul Transatlantic are un caracter ambivalent, fiind supranumit „o cooperare competitivă”. Acest lucru se datorează faptului că acest tip de relație este caracterizat de ambiguități, pornind de la evoluția internă a ambelor părți implicate și sfârșind cu stabilirea unui rol important în sistemul internațional. SUA este considerată a fi reprezentanta puterii *hard* la nivel global, în timp ce construcția Uniunii Europene a fost realizată pe baza principiilor puterii *soft*. De aceea se ridică și întrebarea cu privire la natura relației SUA-UE: „este definită până la urmă de cooperare sau de competiție?”.

După o lungă perioadă de schimburi și relații limitate, cooperarea dintre SUA și UE a luat o nouă direcție bazată pe interese comune. Chiar dacă există numeroase diferențe instituționale, culturale sau politice între cele două puteri, în zona economică scopul amândurora este același: comerț liber, materializat în plină epocă a globalizării, prin Parteneriatul Transatlantic pentru Comerț și Investiții.

Pentru a răspunde la întrebările ivite asupra relațiilor transatlantice dintre SUA și UE, am încercat să vedem, în primă fază, ce fel de relație este între cele două entități politice: de cooperare sau de competiție. Ceea ce am observat este că atât SUA, cât și UE au pornit pe drumul competiției, dorindu-și fiecare să obțină locul de putere globală sau de superputere la nivel mondial. Faptul că alte state s-au dezvoltat economic și au început să aibă din ce în ce mai multă influență la nivel mondial, a dus la regândirea strategiei SUA și UE la nivel internațional și la conștientizarea, de către cele două, a faptului că menținerea statutului de actor global se face printr-o cooperare strânsă în domenii de interes major și prin stabilirea unor strategii comune de politică externă.

SUA a început o reconfigurare a strategiei la sfârșitul anului 2004, când oficialii americani au decis că ar fi necesară o îmbunătățire a capacității de reconstrucție și stabilitate a SUA. Unul dintre motivele care i-au determinat să se gândească la acest lucru a fost invazia condusă de SUA în Irak (Roy, 2014). Acest tip de invazie a trecut de la un succes convențional la un război neconvențional deoarece SUA nu și-a adaptat statutul și resursele la o asemenea misiune. Necesitatea de a găsi noi aliați pentru a-și rezolva problemele post-conflict a fost o lovitură grea ce a afectat politica externă a Statelor Unite ale Americii.

În cadrul lucrării de față ne-am îndreptat atenția către cele mai importante aspecte legate de negocierile Parteneriatului Transatlantic pentru Comerț și Investiții, făcând o scurtă trecere în

revistă a celor 15 runde de negocieri care s-au derulat și în cadrul cărora s-au stabilit variante pentru textul final al TTIP. Printre obiectivele pe care ni le-am propus la început se numără și prezentarea modului în care procesul de globalizare a influențat comerțul internațional și dacă TTIP ar putea fi considerat un efect al globalizării. Am prezentat cele mai importante teorii ale politicii mondiale și modul în care prezintă acestea globalizarea, apoi am ajuns la descrierea proiectului TTIP și analizarea beneficiilor economice, precum și a riscurilor implicate de un asemenea tratat comercial.

Scopul final al negocierilor TTIP nu e neapărat să se încheie oficial printr-un text de tratat ce va fi aplicat la nivelul zonei transatlantice și apoi la nivel internațional. Prin lansarea negocierilor pentru acest proiect, se dorește găsirea unui nou mecanism de consultări în ceea ce privește reglementările și aspectele legate de barierele netarifare, deoarece economia este în plină dezvoltare în ceea ce privește comerțul, investițiile și tehnologia. Astfel, prin intermediul Parteneriatului Transatlantic pentru Comerț și Investiții nu se dorește doar semnarea și aplicarea măsurilor unui nou tratat ce are ca scop creșterea economică, acesta nefiind situat în zona celorlalte tratate comerciale deoarece, prin intermediul negocierilor pentru TTIP, se încearcă o nouă modalitate de a re poziționa economiile celor două puteri, SUA și UE, într-o lume aflată în plină competiție în care actorii cu potențial de dezvoltare, cum ar fi țările BRICS, își doresc supremația. Prin TTIP, SUA și UE își asumă un risc atât economic, cât și politic, deoarece vor să se mențină în fruntea lumii și prin măsurile pe care le propun prin acest tratat își doresc crearea unei „lumi transatlantice”, crearea unei „piețe transatlantice” prin care să își asigure poziția de lideri economici și politici mondiali.

Dimensiunea impactului economic pe care îl va avea TTIP oscilează în funcție de modalitatea de finalizare a negocierilor pentru acest tratat și de cum anume va fi pus acesta în aplicare, dacă va fi semnat. În situația în care prin intermediul TTIP vor fi reduse sau chiar eliminate unele bariere tarifare transatlantice, dacă în economia serviciilor se vor micșora barierele pentru facilitarea accesului acestora, dacă se va ajunge la un sistem echilibrat de reglementări și se va menține calitatea serviciilor și a standardelor, dacă se va asigura protecția muncii și a consumatorului (Hamilton, 2014: 3), adică dacă se vor realiza toate promisiunile care se fac prin intermediul TTIP atunci acesta va avea rezultatele așteptate, și anume creșterea numărului locurilor de muncă și creșterea economică de o parte și de cealaltă a Atlanticului. Estimările cu privire la câștigurile pe care le va putea aduce un tratat precum TTIP sunt bazate pe faptul că prin acest tratat

se vor reduce costurile ridicate existente pentru comerț din cauza birocrăției și a reglementărilor de la nivel național. Un alt câștig va fi adus și de liberalizarea comerțului în materie de servicii și achiziții publice (Francois - *CEPR*, 2013), deoarece acest lucru va genera creștere economică, creare de noi locuri de muncă și, implicit, un trai mai bun pentru populație, dat fiind faptul că majoritatea americanilor și europenilor lucrează în aceste domenii. Pe lângă beneficiile economice pe care Acordul de Liber Schimb SUA-UE le promite, acesta poate avea și un impact pozitiv la nivel politic asupra societății occidentale, redându-i acesteia încrederea în sistemele politice. Astfel, creșterea economică ce se va produce în urma liberalizării comerțului va aduce câștiguri la nivel mondial și va fi benefică în special pentru cetățeni.

Pe lângă aprecierile pozitive cu privire la efectele economice și schimbările pe care le va aduce TTIP la nivel mondial, acest tratat a avut și are parte de numeroase critici, fiind organizate diverse manifestații pentru a opri derularea negocierilor. Acordul de Liber Schimb SUA-UE are ca principal scop declarat, așa cum am menționat pe parcursul analizei noastre, „înlăturarea barierelor din calea comerțului (tarife vamale, reglementări inutile, restricții privind investițiile etc) într-o gamă largă de sectoare economice, pentru a facilita cumpărarea și vânzarea de mărfuri și servicii între SUA și UE” (European Commission, 2013). Putem astfel concluziona faptul că prin TTIP se propune eliminarea anumitor bariere de reglementare care limitează profiturile corporațiilor transnaționale de pe ambele părți ale Atlanticului. Printre criticile aduse acestui proiect se numără și referirile la așa-zisele „reglementări inutile” (Alvarez, 2018) care, spun criticii, ar fi de fapt standardele sociale și reglementările de mediu care încă mai reușesc să protejeze cetățenii de abuzurile corporațiilor sau de substanțele nocive în alimentație sau mediu înconjurător. Ceea ce e de temut, spun criticii, este faptul că transparența cu care se desfășoară negocierile este doar formală, iar în mod real, TTIP va crea doar o legislație paralelă pentru corporații, iar mecanismul de „soluționare a litigiilor între investitori și stat, ISDS” va acorda dreptul companiilor de a acționa în instanțe comerciale guvernele care iau decizii ce reduc profiturile companiilor. Conceptul de „coerență în reglementare” se presupune că va coborî standardele de calitate ale alimentelor, ale produselor cosmetice și ale produselor medicale la nivelul standardelor americane (Odendahl & Korteweg, 2016) care, susțin criticii, sunt mai joase și nu respectă principiul precauției. Alte dezavantaje ale TTIP, găsite de cei care sunt împotriva acestui tratat, ar fi următoarele: TTIP ar putea deschide calea către importul de procedee industriale de mediu (fracturarea hidrolică și mineritul cu cianură); standardele de muncă ar putea fi afectate

în ceea ce privește calitatea, deoarece unele dintre ele ar putea reprezenta „bariere în calea comerțului” (contractele colective de muncă care ar putea fi înțelese ca restricții la modelul de afaceri al companiilor); TTIP își propune crearea unor noi piețe prin deschiderea serviciilor publice și a contractelor de achiziții publice către corporații transnaționale, ceea ce ar putea declanșa un nou val de privatizări în domenii precum sănătate sau educație (Inițiativa Cetățenească Europeană Independentă, 2014).

UE și SUA propun o colaborare fructuoasă prin intermediul unui parteneriat economic, global dinamic și cu beneficii mutuale. Nu există doar legături comerciale și investiții reciproce între cei doi parteneri, dar cota fluxurilor comerciale și de investiții între SUA și UE la nivel mondial a rămas ridicată și relativ constantă în timp, în ciuda creșterii fluxurilor comerciale și de investiții din Asia. Aceste legături comerciale robuste oferă consumatorilor de pe continentul american și celor de pe cel european, beneficii majore, în special legate de generarea de noi locuri de muncă și accesul la capital și la noile tehnologii (Wilkens, 2010: 21). Datorită nivelului ridicat al interacțiunilor comerciale, tensiunile în materie de comerț și disputele în această zonă nu sunt neașteptate. În trecut, relațiile comerciale dintre UE și SUA s-au confruntat cu episoade periodice de creștere a tensiunilor comerciale, dar și cu conflicte ce în final au fost urmate de eforturi care să ducă la soluționarea cu succes a litigiilor dintre investitori și stat. Diverși specialiști în economie și politică susțin faptul că SUA și UE au întotdeauna mai multe lucruri de împărtășit, decât de disputat (Wilkens, 2010: 22-23).

Pentru a avea o imagine clară asupra politicii comerciale la nivel mondial, putem observa în primă fază că aceasta se află într-o continuă schimbare datorită evenimentelor importante care se petrec pe scena relațiilor internaționale. Cu cele trei proiecte comerciale lansate și dezbătute, cum ar fi CETA, TPP și TTIP, Statele Unite ale Americii și Uniunea Europeană, au pus ambițiile comune într-o agendă globală de liberalizare a comerțului. În cadrul lucrării de față ne-am propus abordarea aspectelor esențiale ale procesului de globalizare în contextul celui mai important acord de liber schimb al secolului XXI, cu scopul de a vedea dacă procesul de globalizare are o influență asupra lansării negocierilor TTIP. Dintr-o perspectivă comparativă, am putut observa că CETA, TPP și TTIP au aceleași obiective economice similare, dar similitudinea lor cea mai importantă e reprezentată prin modul lor de a-și alege partenerii de negociere, motivația fiind una economică și politică deoarece doresc să excludă, din strategia lor de echilibrare a comerțului internațional, o

altă putere economică mondială, și anume China, care reprezintă un puternic adversar, atât pentru SUA, cât și pentru UE.

În acest punct al negocierilor TTIP, și anume cel de stagnare, există anumite aspecte care ne dau de gândit referitoare la legătura dintre cele trei tratate comerciale (CETA, TPP, TTIP). Acordul Economic și Comercial Global dintre UE și Canada (CETA) este un acord ce va oferi firmelor din cadrul UE oportunități economice mai mari în Canada și va genera creșterea numărului locurile de muncă prin înlăturarea unor bariere ce stau în calea comerțului dintre UE și Canada (European Commission, 2016e). TPP a început ca un acord comercial preferențial (Preferential Trade Agreement) (World Trade Organization, 2016) care a fost negociat între SUA și 11 state din zona Pacificului și reprezintă un efort de a dezvolta un set de norme comerciale care nu au avut succes în cadrul Runde de la Doha. Pe de altă parte, TTIP este văzut ca următorul pas în politica transatlantică de stabilire a reglementărilor din domeniul comerțului mondial. Cele trei acorduri comerciale reprezintă o evoluție a acordurilor comerciale preferențiale care trebuie să acopere aspecte importante ale integrării comerciale precum investițiile, reglementările și serviciile. În sistemul comercial multilateral, majoritatea propunerilor de tratate încearcă să stabilească noi reguli pentru a realiza schimburi comerciale. Eliminarea barierelor pentru facilitarea comerțului poate fi realizată, însă anumite aspecte, precum drepturile de proprietate intelectuală, concurența și întreprinderile de stat, legislația muncii, protecția mediului și chiar manipularea fluxurilor financiare, necesită o atenție mai mare în cadrul negocierilor.

Câștigurile preconizate în urma aplicării tratatelor comerciale ar putea fi pozitive pentru puterile direct implicate, dar pentru partenerii comerciali ai acestora ar aduce mari pierderi în politica de investiții comerciale. Problema care se ridică cu privire la tratatele comerciale se referă la faptul că acestea stabilesc un set de norme pentru zona în care vor să își manifeste influența, dar fără a implica Organizația Mondială a Comerțului, fără a-i cere acordul sau sprijinul, iar unele norme ar putea să fie contradictorii.

Pentru ca SUA și UE să poată maximiza potențialul comercial și cel al investițiilor, trebuie să reducă barierele din calea comerțului și acest lucru poate fi dus la bun sfârșit doar în cazul în care puterea americană colaborează cu cea europeană, dorind să obțină beneficii mutuale de pe urma liberalizării comerțului transatlantic. Atunci când se vorbește despre comerțul internațional, nu se poate aborda acest subiect fără a aduce în discuție și importanța Chinei pe această filieră. Astfel, o relație transatlantică strânsă ar putea face față concurenței economice chineze, precum și

practicilor comerciale neloiale ale acesteia. Totodată, se impune mențiunea că SUA și UE nu vor să elimine concurența chineză de pe piața comerțului internațional, ci doar vor ca aceasta să-și alinieze practicile comerciale la cele de la nivel internațional și să promoveze un comerț în care să existe corectitudine și loialitate.

Fostul președintele al Consiliului European, Donald Tusk, îi recomandă actualului președintelui SUA, Donald Trump, să dea restart negocierilor începute pentru liberalizarea comerțului și să nu se mai creeze conflicte asupra tarifelor impuse pentru aluminiu și oțel, scriind pe pagina de Twitter „Make trade, not war” („Să facem comerț, nu război”, 2018), în sensul că cele două puteri au potențial de a obține câștiguri semnificative în urma liberalizării comerțului dintre ele, decât dacă s-ar isca conflicte pe seama impunerii de tarife comerciale ridicate una celeilalte.

Nu trebuie să uităm că în momentul de față lumea este în plină schimbare (Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor, 2010) datorită diverselor modificări în politica comercială, în special cele legate de liberalizarea comerțului în scopul facilitării schimburilor comerciale între state pentru o dezvoltare economică echilibrată. Printre țările care au reușit să profite de pe urma acestor modificări și care merită menționate se numără China, care în momentul de față se află printre primii exportatori mondiali și printre marile economii ale lumii (după UE și SUA). După China urmează pe această traiectorie India, Brazilia, precum și alte state aflate în proces de dezvoltare care au înțeles ce trebuie să facă pentru a putea obține beneficii de la un sistem comercial deschis, care oferă mari posibilități de dezvoltare. Puterile emergente care au reușit să atragă investiții străine directe au profitat de acest lucru devenind, la rândul lor, investitori importanți la nivel global. Ca și rezultat al procesului ce implică cei trei termeni amintiți mai sus, și anume **comerț, investiții și dezvoltare**, statele emergente au ajuns să fie factori importanți ce determină evoluția economiei la nivel mondial și de aceea ele sunt recunoscute a fi „actorii economici și politici principali la nivel internațional” (Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, Consiliu și Comitetul Economic și Social European, 2012). Modelul statelor aflate în evoluție economică este recomandat a fi preluat de către statele slab dezvoltate, astfel ele putând găsi soluții pentru criza economică cu care se confruntă. Nu toate statele aflate în proces de dezvoltare au reușit să obțină beneficii economice de pe urma liberalizării comerțului și de aceea ele au rămas încă în stadiul de organizare în scopul dezvoltării economice, chiar dacă în anumite sectoare au înregistrat progrese.

Așa cum se menționează și în Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliu și Comitetul Economic și Social European, *Comerț, creștere și dezvoltare. Adaptarea politicii comerciale și de investiții pentru țările care au cel mai mult nevoie de sprijin*, din anul 2012, „liberalizarea schimburilor comerciale a avut un rol esențial în reușita strategiilor de creștere și dezvoltare”. De ce susținem și noi acest lucru? Deoarece fiecare țară, pentru a putea avea o creștere economică pe termen îndelungat, trebuie să se adapteze politicilor comerciale mondiale și să fie integrată în economia mondială. Comerțul presupune schimburi, iar schimburile comerciale pot fi făcute atunci când faci parte dintr-o rețea sau regiune de state care își asigură necesitățile prin importuri și exporturi. În momentul în care taxele pentru schimburile comerciale sunt diminuate sau chiar eliminate, realizarea acestora este încurajată, iar dezvoltarea economiilor are potențial ridicat. Procesul de dezvoltare însă nu presupune doar schimburi comerciale, acestea ajută, dar nu sunt suficiente pentru asigurarea bunei dezvoltări a unei societăți. Un alt element important în cadrul procesului de dezvoltare este reprezentat de reformele de la nivel național care sunt menite să mențină creșterea economică generată de investiții și de comerț. Pot exista o mulțime de probleme în cadrul societății respective care ar putea împiedica buna dezvoltare (corupție, lipsa transparenței, o administrație slabă, politici fiscale nepotrivite societății în cauză, exploatarea resurselor naturale într-un mod agresiv și dezorganizat). Instabilitatea politică poate duce la instabilitate economică, iar în acest caz procesul de dezvoltare este inefficient și nu se poate realiza dacă nu i se asigură mediul potrivit

SUA și UE, două dintre cele mai puternice economii ale lumii la nivel actual, au o responsabilitate destul de mare în gestionarea politicilor comerciale, de dezvoltare și de investiții, la nivel mondial. Comerțul este considerat un element esențial în stimularea procesului de dezvoltare și de aceea necesită o atenție mai mare atunci când sunt elaborate politicile pe baza cărora se realizează comerțul. Facilitarea acestuia în scopul creșterii economice nu se realizează doar prin reducerea taxelor vamale, acest proces implică mai multe elemente de care trebuie să se țină cont, iar printre acestea se numără respectarea drepturilor omului, a drepturilor de proprietate intelectuală și protejarea consumatorului, încurajarea și sprijinirea investițiilor, asigurarea transparenței în luarea deciziilor și în elaborarea politicilor comerciale, reglementarea politicilor de concurență, dar și asigurarea responsabilității.

În elaborarea proiectului de Parteneriat Transatlantic pentru Comerț și Investiții ce are ca scop stimularea creșterii economice prin liberalizarea comerțului, cele două puteri, SUA și UE, au

încercat să țină cont de respectarea acestor condiții pentru ca proiectul să poată fi realizabil, însă, nu s-a ținut cont și de realitatea aflată în continuă schimbare, care impune noi strategii, readuce în atenție noi actori pe scena relațiilor internaționale, asigură un dezechilibru al presupusei stabilități a sistemului internațional și de fiecare dată când două mari puteri vor încerca să acapareze hegemonia mondială (la nivel economic și politic), va apărea întotdeauna un element care va împiedica realizarea unui asemenea proiect. În cazul în care se va reuși reluarea negocierilor pentru TTIP și se va ajunge la un compromis economic și politic între SUA și UE, atunci putem spune că se vor pune bazele unei noi strategii de comerț care, dacă TTIP va fi pus în aplicare, va avea succes și va deveni noua strategie transatlantică pentru comerț.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

Cărți:

1. Ahrens, W.C. (2012). *US-EU Regulatory Cooperation*, New York: Nova Science Publishers, Inc.
2. Baylis, J. & Smith, S. (2001). *The Globalization of World Politics. An introduction to international relations*, Second Edition, Oxford: Oxford University Press.
3. Cardoso., D. (ed.) (2013). *The Transatlantic Colossus. Global Contributors to Broaden the Debate on the US-EU Trade Agreement*, Berlin: Berlin Forum on Global Politics, Internet & Society Collaboratory, FutureChallenges.org.
4. Francois, J. (2013). project leader, *Reducing Transatlantic Barrers to Trade and Investment. An Economic Assessment*, London: Center for Economic Policy Research.
5. Hamilton, D. & Quinlan, J. (2015). „The Transatlantic Economy 2015: Annual Survey on Jobs, Trade and Investment between the United States and Europe”, Washington DC, CTR.
6. Held, D., McGrew, A., Coldblatt, D. & Perraton, J. (1999). *Global Transformations: Politics, Economics and Culture*, Cambridge: Polity Press.
7. Held, D. & McGrew, A. (2007a). *Globalization / Anti-Globalization. Beyond the Great Divide*, 2nd edition. Cambridge: Polity Press.
8. Held, D. & McGrew, A. (2007b). *Globalization Theory: Approaches and Controversies*, Oxford: Polity.
9. Hilary, J. (2014). *The Transatlantic Trade and Investment Partnership*, Brusells: Rosa-Luxemburg-Stiftung, Februarie.
10. Ferguson., N. (2004). *Colossus: The Price of America's Empire*, New York: The Penguin Press.
11. Hill, C. (2002). „The geopolitical implications of enlargement”, în Jan Zielonka (ed.), *Europe Unbound: Enlarging and Reshaping the Boundaries of the European Union*, London: Routledge.
12. Hirst, P. & Thompson, G. (1996). *Globalization in Question: The International Economy and the Possibilities of Governance*, Cambridge: Polity Press.
13. Hungtington, S.P. (1997). *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*, New York: Touchstone.

14. Kilic, R. (2002), *Absolute and Comparative Advantage: Ricardian Model*, Department of Economics, Marshall Hall, Michigan State University, East Lansing.
15. Kupchan, C. (2012). *No One's World*, New York: Oxford University Press.
16. McMichael, P. (2000). *Development and Social Change: A Global perspective*. Thousand Oaks: Pine Forge Press.
17. Morse. E. (1976). *Modernization and the Transformation of International Relations*, New York: Free Press.
18. Mowle, T.S. (2004). *Allies at Odds? The United States And The European Union*, New York: Palgrave Macmillan.
19. Nye Jr., J.S. (1997). *Understanding International Conflicts. An Introduction to Theory and History*, New York: Longman.
20. Olds, K., Dicken, P. et al (1999). *Globalization and the Asia-Pacific*. London and New York: Routledge.
21. Peterson, J. & Pollack, M. (2003). *Europe, America and Bush. Transatlantic Relations after 2000*. New York: Routledge.
22. Quinlan, J. P. (2003). *Drifting apart or growing together? The primacy of transatlantic economy*. Washington DC: Center for Transatlantic Relations.
23. Robertson, R. (1992). *Globalization, Social Theory and Global Culture*, London: Sage.
24. Rosencrance, R. (1986). *The Rise of the Trading State: Commerce and Coalitions in the Modern World*, New York: Basic Books.
25. Rodrik, D. (1997). *Has Globalization Gone Too Far?* Washington, DC: Institute for International Economics.
26. Rodrik, D. (2011). *The Globalization Paradox. Democracy and the Future of the World Economy*. New York: W.W. Norton & Company.
27. Rostow, W. (1960). *The Stages of Economic Growth: A Non-Communist Manifesto*, London: Cambridge University Press.
28. Snyder, G.H. (1997). *Alliance Politics*, Ithaca, New York: Cornell University Press.
29. Steger, M. (2013). *Globalization: A Very Short Introduction*, Oxford: Oxford University Press.
30. Steingart, G. (2008). *The War of Wealth: The True Story of Globalization and Why the Flat World is Broken*, New York: McGraw Hill Professional.

31. Strange, S. (1996). *The Retreat of the State: The Diffusion of Power in the World Economy*, New York: Cambridge University Press
32. Velut, J.B, Bouillet, L.D. & Peyronel, V. (2017). *Understanding Mega Free Trade Agreements. The Political and Economic Governance of New Cross-Regionalism*, London: Routledge
33. Vlădeanu, D. & Stroe, F. (2014). „Europe's geostrategic pulse”, în *World and Geostrategic Pulse*, Vlădeanu, D., Pivariu, C., Stroe, F. (coord.), Iași: Ed. Performantica
34. Waters, M. (1995). *Globalization*, London and New York: Routledge.
35. Wilkens, L. R. (2010). *European Union – US Trade and Investment Relations*. New York: Nova Science Publishers, Inc.
36. William C.A. (2012). *US-EU Regulatory Cooperation*, New York: Nova Science Publishers, Inc.

Articole de specialitate:

37. Aichele, R. & Felbermayr, G. (2015, May). „The impact of TTIP on third countries”, în M. Sait Akman, Simon J. Evenett, Patrick Low (ed.), *Catalyst? TTIP's impact on the Rest*, Economic Policy Research Foundation of Turkey, London: CEPR Press.
38. Aichele, R., Felbermayr, G. & Heiland, I. (2014, December). „Going Deep: The Trade and Welfare Effects of TTIP”, în CESifo (Center for Economic Studies & Ifo Institute), *Working Paper* No. 5150, Category 8: Trade Policy,
39. Akhtar, S.I. & Jones, V.C. (2014, June 11). *Proposed Transatlantic Trade and Investment Partnership (T-TIP): In Brief*, Congressional Research Service.
40. Alvarez, C. (2018, November 6). „TTIP: The geostrategic challenges of the agreement”, *BBVA*,
<https://www.bbva.com/en/ttip-geostrategic-challenges-agreement/>, accesat 18.07.2018
41. Barfield, C. (1998). „The Deceptive Allure of a Transatlantic Free Trade Agreement: A US Perspective”, în *Intereconomics*, Volume 33, Number 5.
42. Bergsten, C.F. (1997). „The Dollar and the Euro”, în *Foreign Affairs*, vol. 76, nr. 4, Iulie/August.
43. Blackwill, R.D. (1999, February 1). „The Future of Transatlantic Relations”, în *Council on Foreign Relations*.

44. Brinkley, D. (1997). „Democratic Enlargement: The Clinton Doctrine”, în *Foreign Policy*, No. 106.
45. Brown, C.P. (2016, September), „Mega-Regional Trade Agreements and the Future of the WTO”, *Council on Foreign Relations*, Part of Discussion Paper Series on Global and Regional Governance.
46. Capaldo, J. (2014). „The Trans-Atlantic Trade and Investment Partnership: European Disintegration, Unemployment and Instability”, în *Global Development and Environment Institute*. Working Paper, 14 (3). Medford: Tufts University.
47. Cooper, W.H. (2014, February 21), „EU-US Economic Ties: Framework, Scope, and Magnitude”, *Congressional Research Service*, <https://fas.org/sgp/crs/row/RL30608.pdf>, accesat 18.07.2018.
48. Das, M. (2008). „Absolute and Comparative Advantage” în *International Encyclopedia of the Social Sciences*, 2nd Edition.
49. De Ville, F. & Siles-Brügge, G. (2014, March 26-29). „The EU-US Transatlantic Trade and Investment Partnership and the Role of Trade Impact Assessments Managing Fictional Expectations”, Paper presented at the 55th *International Studies Association Annual Convention*, Toronto, <http://web.isanet.org/Web/Conferences/Toronto%202014/Archive/ebb12214-50a7-4f8a-80eb-d25ce06fbed3.pdf>, accesat 15.05.2018.
50. Deutsch, K.G. (2013). „Atlantic unity in global competition. T-TIP in perspective”, *EU Monitor*, European intergration, Deutsche Bank, DB Research, https://www.dbresearch.com/PROD/RPS_ENPROD/PROD0000000000444497/Atlantic_unity_in_global_competition%3A_T-TIP_in_per.pdf, accesat 25.05.2016
51. Drechsel, F. & Keller, S. (2013, July 24). „The EU-US Free Trade Agreement: Bad Prospects for the Global South”, *Green European Journal*, <https://www.greeneuropeanjournal.eu/the-eu-us-free-trade-agreement-bad-prospects-for-the-global-south/>, accesat 10.07.2018.
52. Elles, J. (1993). „Towards a New Transatlantic Relationship”, în *European Business Journal*, London, vol. 5, no. 3.
53. Grant, C. & Leonard, M. (2005). „What New Transatlantic Institutions?”, în *Bulletin 41*, London: CER, Aprilie/ Mai.

54. Grossman, G.M. & Helpman, E. (1993). „Trade Wars and Trade Talks”, *Working Paper* No. 4280, National Bureau of Economic Research.
55. Grossman, G.M. & Helpman, E. (1995, September). „The Politics of Free-Trade Agreements”, in *The American Economic Review*, vol. 85, no. 4.
56. Haffernan, M. (2005). „The End of Atlantticism: Habermas, Derrida and the Meaning of Europe in the Twenty-first Century”, in *Geopolitics*, Vol. 10, Issue 3, pp. 579-575.
57. Hamilton D. & Blockmans, S. (2015, April). „The Geostrategic Implications of TTIP”, Paper No. 5 in CEPS-CTR project TTIP in the Balance, Center for European Policy Studies Special Report No. 105 ,
<https://www.ceps.eu/system/files/SR105%20Geopolitics%20of%20TTIP%20Hamilton%20and%20Blockmans.pdf>, accesat 18.10.2017.
58. Hamilton, D.S. (2015, March 17). „TTIP's Geostrategic Implications”, *Testimony*, Hearing on "National Security Benefits of Trade Agreements with Asia and Europe" Subcommittee on Terrorism, Non-Proliferation and Trade Committee on Foreign Affairs U.S. House of Representatives,
<https://docs.house.gov/meetings/FA/FA18/20150317/103161/HHRG-114-FA18-Wstate-HamiltonD-20150317.pdf>, accesat 25.07.2018.
59. Heath, R. (2016). „EU and US trade sharp words on TTIP”, in *Politico*.
<http://www.politico.eu/article/eu-and-u-s-trade-sharp-words-on-ttip-phil-hogan-anthony-gardner/>, accesat 14.07.2016
60. Hengel, D. (2015, October 8). „TTIP Presents Opportunity for US-EU Energy Cooperation”, *The Gerrman Marshall Fund of the United States*, (GMD),
<http://www.gmfus.org/blog/2015/10/08/ttip-presents-opportunity-us-eu-energy-cooperation>, accesat 26.07.2018
61. Henning, C.R. (2000). „US-EU Relations After the Inception of the Monetary Union: Cooperation or Rivalry?”, in C.R. Henning and P.C. Padoan, (eds.), *Transatlantic Perspectives on the Euro*, Pittsburg: European Union Studies Association.
62. Kamp, K-H. & Reisinger, H. (2013, May). „NATO's Partnership After 2014: Go West!”, *Research Paper*, Research Division – NATO Defense College, Rome, No. 92.

63. Keohane, R.O. (1993). „The Diplomacy of Structural Change: Multilateral Institutions and State Strategies” în Helga Haftendorn and Christian Tuschhoff, eds., *America and Europe in an Era of Change*, Boulder, Colo.: Westview Press.
64. Kupchan, C.A. (2014). „Parsing TTIP's Geopolitical Implications”, în Daniel Hamilton, ed., *The Geopolitics of TTIP: Repositioning the Transatlantic Relations for a Changing World*, Center for Transatlantic Relations, The Paul H. Nitze School of Advanced International Studies, The Johns Hopkins University.
65. Mildner, S.A. & Schmucker, C. (2013, June). „Trade Agreement With Side-Effects? European Union and United States to Negotiate Transatlantic Trade and Investment Partnership”, SWP, *German Institute for International and Security Affairs*, https://www.swpberlin.org/fileadmin/contents/products/comments/2013C18_mdn_schmucker.pdf, accesat 11.07.2018.
66. Mittelman, J. (2006). „Globalization and Its Critics”, în Stubs, Richard and Geoffrey Underhill (ed.), *Political Economy and the Changing Global Order*, Oxford: Oxford University Press.
67. Odendahl, C. & Korteweg, R. (2016, April 8). „Shaping 21st Century Trade: TTIP, Global Standards and Multilateralism”, *Policy brief*, Center for European Reform <https://www.cer.eu/publications/archive/policy-brief/2016/shaping-21st-century-trade-ttip-global-standards-and>, accesat 30.07.2018.
68. Paemen, H. (2005). „The US-EU economic relationship”, în Michelle P. Egan, *Creating a Transatlantic Marketplace: Government Policies and Business Strategies*, Manchester: University Press.
69. Putnam, R.D. (1988). „Diplomacy and Domestic Politics: The Logic of the Two-Level Game”, în *International Organization*. 42 (3): 427–460.
70. Ries, C. (2014). „The Strategic Significance of TTIP”, în D. Hamilton (ed.), *The Geopolitics of TTIP: Repositioning the Transatlantic Relationship for a Changing World*, Washington, DC, Center for Transatlantic Relations.
71. Rocha, N. & Teh, R. (2011, July). „Preferential trade agreements and the WTO”, *CEPR's Policy Portal*, <http://voxeu.org/article/preferential-trade-agreements-and-wto>, accesat 08.09.2017.

72. Samuelson, P.A. (1949). „International Factor - Prices Equalisation”, Once Again, în *The Economic Journal*.
73. Samuelson, P.A. (1948, June). „International Trade and the Equalisation of Factor Price” în *The Economic Journal*.
74. Sbragia, A. (2010). „The EU, the US, and trade policy: competitive interdependence in the management of globalization”, în *Journal of European Public Policy*, Volume 17, Issue 3: Europe and the Management of Globalization, pp. 368-382, <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13501761003662016>, accesat 28.03.2018.
75. Schirm, S.A. (2010). „Leaders in need of followers: Emerging powers in global governance” în *European Journal of International Relations*, Vol. 16, No. 2.
76. Schott, J.J. & Cimino, C. (2013, March). „Crafting a Transatlantic Trade and Investment Partnership: What Can Be Done?”, *Policy Brief*, no. PB13-8, Peterson Institute for International Economics.
77. Schumacher, R. (2012). „Adam Smith’s theory of absolute advantage and the use of doxography in the history of economics” în *Erasmus Journal for Philosophy and Economics*, Volume 5, Issue 2, Autumn. <http://ejpe.org/pdf/5-2-art-3.pdf>, accesat 06.03.2016.
78. Smith, M. & Steffenson, R. (2005). „The EU and the United States”, în Christopher Hill, Michael Smith, (ed.), *International Relations and the European Union*, Oxford: Oxford University Press.
79. Stolper, W. & Samuelson, P.A. (1941). „Protection and Real Wages” în *Review of Economic Studies*, 9 (1).
80. Stefanović, Z. (2008). „Globalization: Theoretical Perspectives, Impacts and Institutional Response of the Economy” în *Facta Universitatis*. Series: Economics and Organization, 5 (3): 263-272.
81. Suranovic, S.M. (2015). „The Theory of Comparative Advantage - Overview” în *International Trade Theory and Policy*, <http://internationalecon.com/Trade/Tch40/T40-0.php>, accesat 06.03.2016.
82. Suranovic, S.M. (2006). „The Stolper-Samuelson Theorem”, în *International Trade Theory and Policy*, <http://internationalecon.com/Trade/Tch60/T60-5.php>, accesat 06.03.2016.

83. Thatcher, M. (2002). *Statecraft: Strategies for a Changing World*. New York: HarperCollins.
http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2013/february/tradoc_150519.pdf, 09.06.2016.
84. van Ham, P. (2013). „The Geopolitics of TTIP”, în *Clingendael Policy Brief*, Clingendael Institute, No. 23.
85. Waltz, K.N. (2000). „Structural Realism after the Cold War”, în *International Security*, Vol. 25, No. 1.
86. Waltz, K.N. (1993). „The Emerging Structure of International Politics”, în *International Security*, Vol. 18, No. 2.
87. Weiss, A.S. (2014). „What impact does the situation have on US strategy?” în Carnegie Endowment for International Peace. *What Are the Global Implications for the Ukraine Crisis?*
<http://carnegieendowment.org/2014/03/27/what-are-global-implications-of-ukraine-crisis>, accesat 28.06.2016.
88. Weiss, L. (2000). „Globalization and State Power”, în *Development and Society*. 29 (1): 1-15.